

məsi təbii şəraitlə əlaqədardır, insanların mühəndisi fəaliyyəti bu proseslərin aktivləşməsinə yalnız təkan verir. Son illər dağlıq ərazilərdə müşahidə olunan aktivləşmələrin əsas səbəbi də təbii amillərlə (əsasən yaz-payız aylarında atmosfer çöküntülərinin normadan artıq düşməsi) bağlıdır. Belə ki, yağıntılar nəticəsində süxurlar tədricən öz strukturunu itirməyə meyilli olur. Sürüşməyə meyilli ərazilərdən biri də Quba-Qusar zonasıdır.

Zeyvə sürüşmə sahəsi Şabran rayonundan 42 km qərbdə Təngi dağ silsiləsinin şimal yamacında, Zeyvə kəndi ərazisində yerləşir. Ərazinin geoloji quruluşunda dördüncü dövr yaşlı elüvial-delüvial (edQivYhz), kollüvial (cQIV Yhz), allüvial-prolüvial (apQII-III Yhv) çöküntülər və təbaşir yaşlı açıq boz rəngli sistləşmiş gillər, alevrolitlər, mergellər, əhəngdaşları iştirak edir.

Tektonik cəhətdən ərazi Təngi-Beşbarmaq antiklinoriumunun şimal-şərq qanadında yerləşir. Zeyvə kəndi əsasən Zeyvəçayın sol sahilində 500-600 m mütləq yüksəklikdə, dağətəyi yamacda yerləşir, meşə zolağı ilə əhatə olunmuşdur.

2003-cü ilin aprel-may aylarında yağın leysan yağışlarından sonra Zeyvə kəndinin qərb hissəsində 50 ha sahədə sürüşmə prosesi baş vermişdir. Sürüşmənin qırılma qaşığı 560 m mütləq yüksəklikdə yerləşir və cənub-şərq istiqamətində 1100 m uzunluğa malikdir. Sürüşmə sahəsinin eni 420-460 m, qırılma qaşığının hündürlüyü 0,8-1,0 m-dir. Proses tədricən baş verdiyindən dörd sürüşmə pilləsi əmələ gəlmişdir. Bu pillələr diapir formada qabarmış və relyefdə aydın görünüşə malikdir. Sürüşmə sahəsində qırılma qaşığına paralel müxtəlif istiqamətli çoxlu sayda çatlara rast gəlinir. Çatların uzunluğu 30-35 m, eni 3-4 sm, gözlə görünən dərinliyi 1,0 m-dən çoxdur. Kənd yolu ilə Şabrançay arasında gözlə görünən dərinliyi 1,5-2,0 m olan çatlar sistemi möv-cuddur. Çatlar fərdi yaşayış evlərinin özül-lərinin altından keçir ki, bu da evlərin yaşayış üçün yararsız hala düşməsinə səbəb olur. Sürüşmə kütləsinin üzərində yerləşən 5 fərdi yaşayış evinin divarları və həyətyanı sahələri sürüşmə nəticəsində qəzalı vəziyyətə düşmüş və həmin evlərin sakinlərinin köçürülməsi yerli icra hakimiyyəti orqanlarına həvalə edilmişdir.

Ərazidə atmosfer çöküntülərinin normadan artıq düşməsi digər 14 fərdi yaşayış evinin də qəzalı vəziyyətə düşməsinə səbəb ola bilər.

Sürüşmə proseslərinə aşağıdakı mübarizə tədbirləri nəzərdə tutulur:

- 1.Sürüşmələri yaradan proseslərə qarşı mübarizə;
- 2.Sürüşən torpaq kütləsinin qarşısının istinad divarı ilə saxlanması;
- 3.Süxur kütləsinin sürüşmə qüvvəsinə qarşı müqavimətinin artırılması və s.

Nabran sahəsi Xaçmaz rayonu ərazisində, Xəzər dənizi sahilində yerləşərək, 0,5 km² ərazini əhatə edir. Sahənin uzunluğu 3800 m, eni 135 m-dir. 1:25000 miqyaslı mühəndisi-geoloji planalma nəticəsində subasmaya və abraziyaya məruz qalmış 0,5 km² sahə aşkar edilmişdir. Tədqiqat sahəsinin geoloji quruluşunda dördüncü dövr yaşlı yeni xəzər mərtəbəsinin eol və dəniz mənşəli çöküntüləri və üst xəzər (QıvYhz) yaşlı allüvial-dəniz mənşəli çöküntülər iştirak edir. Nabran sahəsində sahil boyu 80-100 m enində ərazi subasmaya məruz qalmış, abraziya prosesi sahənin cənub yamacında qeydə alınmışdır. Subasma prosesi Xəzər dənizində su səviyyəsinin qalxması nəticəsində baş vermişdir. Hazırda dənizdə su səviyyəsinin enməsi ilə əlaqədar sahil xətti boyu ərazi qurumuşdur. Dəniz qumlarının yayıldığı bu ərazidə yeraltı suların səviyyəsi yer səthindən 0,7-1,6 m arasında dəyişir, edQiv yaşlı qumların yayıldığı ərazidə isə 2-5 m təşkil edir.

QUBA-QUSAR ZONASINDA EKZOGEN GEOLOJİ PROSESLƏR VƏ ONLARA QARŞI MÜBARİZƏ TƏDBİRLƏRİ

Əliyeva A.İ. – IV kurs tələbəsi
Bakı Dövlət Universiteti

Ümumiyyətlə, ekzogen geoloji proseslərlə əlaqədar olan hadisələr bu proseslərin inkişaf etdiyi ərazilərin geoloji-litoloji kəsilisində iştirak edən süxurların litoloji tərkibindən, onların sıxlığından, deformasiyaya məruzqalma dərəcəsiindən, təbii nəmliyindən, məsaməliyindən və digər fiziki-mexaniki xassə göstəricilərindən asılıdır. Nəzərə almaq lazımdır ki, istənilən halda torpaq sürüşmələrinin baş ver-